

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 7 kwietnia 2021 r.

Pozycja 63

POSTANOWIENIE

z dnia 23 lutego 2021 r.

Sygn. akt Ts 45/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Krystyna Pawłowicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej J.T. w sprawie zgodności:

art. 4 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553), w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396) w zakresie, w jakim „nie przewiduje złagodzenia kary orzeczonej w sytuacji, gdy jest ona równa albo niższa od najsurowszej kary możliwej do orzeczenia na podstawie ustawy nowej, łagodniejszej oraz w zakresie, w jakim nie przewiduje obowiązku proporcjonalnego dostosowania wysokości kary orzeczonej do zmienionego zakresu zagrożenia karą, określonego w ustawie nowej, łagodniejszej”, z art. 32 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 11 marca 2020 r. (data nadania), J.T. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

1. Sąd Wojewódzki w W. III Wydział Karny wyrokiem z 3 stycznia 1995 r. (sygn. akt [...]) uznał skarżącego za winnego popełnienia w czerwcu 1993 r. czynu stanowiącego przestępstwo z art. 18 § 1 i § 2 w związku z art. 210 § 2 i art. 10 § 2 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94; dalej: k.k.) i orzekł karę siedmiu lat pozbawienia wolności. Skarżącemu wymierzono też, na podstawie art. 36 § 2 i § 3 k.k., karę grzywny w wysokości 2000 zł oraz orzeczono karę dodatkową, na podstawie art. 40 § 1 k.k., w postaci pozbawienia praw publicznych na okres pięciu lat.

2. Skarżący wniósł rewizję od powyższego wyroku do Sądu Apelacyjnego w W. II Wydział Karny, który wyrokiem z 11 października 1995 r. (sygn. akt [...]) utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

3. Postanowieniem z 14 grudnia 1999 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w W. Wydział III Karny, na podstawie art. 15 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 88, poz. 553), zawiesił postępowanie karno-wykonawcze wobec skarżącego na czas trwania przeszkody z uwagi na ciężką, przewlekłą chorobę. Z orzeczonej kary skarżący odbył 3 lata pozbawienia wolności.

4. Sąd Okręgowy w W. Wydział III Karny postanowieniem z 8 sierpnia 2019 r. (sygn. akt [...]) nie uwzględnił wniosku skarżącego z 4 kwietnia 2019 r., którym wystąpił o orzeczenie, na podstawie art. 15 ust. 1 zdanie trzecie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP) w związku z art. 91 ust. 2 i art. 241 ust. 1 Konstytucji, obniżenia kary pozbawienia wolności wymierzonej skarżącemu wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w W. z 3 stycznia 1995 r., z siedmiu lat do lat trzech i pięciu miesięcy.

W uzasadnieniu postanowienia sąd stwierdził, że norma wywiedziona z art. 15 ust. 1 zdanie trzecie MPPOiP „winna być rozumiana jako nałożenie na Państwo sygnatariusza umowy międzynarodowej obowiązku do zapewnienia środków prawnych, dzięki którym skazany mógłby ubiegać się o rewizję” prawomocnego orzeczenia. Podkreślił, że „[w] określonych przypadkach, (...) opisanych w art. 4 § 2-4 k.k., który w znacznej części stanowi odzwierciedlenie zapisów art. 15 ust. 1 MPPOiP, w przypadku zmiany ustawy na łagodniejszą (całkowita i częściowa depenalizacja, uznanie przestępstwa za wykroczenie, zmniejszenie górnej granicy zagrożenia ustawowego poniżej wymierzonej kary) już po prawomocnym orzeczeniu kary ustawodawca krajowy zapewnił mechanizmy, których celem jest skorzystanie przez skazanych z nowych łagodniejszych przepisów”.

5. Skarżący wniósł 27 września 2019 r. zażalenie na powyższe postanowienie Sądu Okręgowego z 8 sierpnia 2019 r. Postanowieniem z 9 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]) Sąd Apelacyjny w W. II Wydział Karny, po rozpoznaniu zażalenia, utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. Sąd uznał za wadliwą główną tezę zażalenia, że „z chwilą wejścia w życie ustawy przewidującej łagodniejszą karę (łagodniejsze zagrożenie w przedziale od ... do ...) za określony czyn zabroniony, każdy sprawca takiego czynu jest uprawniony do skorzystania z łagodniejszej kary (łagodniejszego zagrożenia), zaś obowiązkiem państwa (...) jest zastosowanie wobec sprawcy ustawy łagodniejszej, tj. określenie wysokości kary za popełniony czyn zabroniony w oparciu o nową ustawę. (...). Określenie wysokości kary na nowo polega na zastosowaniu sankcji (określeniu wymiaru kary) (...) proporcjonalnej do złagodzenia zagrożenia (...). Pod rządami ustawy łagodniejszej należy wysokość kary określić (obliczyć) na nowo w łagodniejszym przedziale zagrożenia, proporcjonalnie do złagodzenia zagrożenia”. Sąd przyjął, że „[w] związku ze zmianą granic ustawowego zagrożenia za przypisany czyn, skazany domaga się proporcjonalnego obniżenia wymierzonej mu kary”.

Odnosząc powyższe żądanie skarżącego do obowiązującego stanu prawnego sąd stwierdził, że „zgodnie z art. 15 ust. 1 zd. trzecie MPPOiP, jeżeli po popełnieniu czynu przestępczego nastąpiła zmiana ustawy na korzyść sprawcy, powinien on mieć możliwość skorzystania z nowej ustawy. Zasada wyrażona w tym przepisie znajduje odzwierciedlenie w art. 4 § 2 [k.k.], dopuszczającym retroaktywne stosowanie nowej ustawy karnej korzystniejszej dla sprawcy. W określonych w tym przepisie wypadkach, ustawodawca zapewnił zatem mechanizmy, których celem jest skorzystanie przez skazanego z nowej ustawy przewidującej łagodniejszą karę za czyn, za który został prawomocnie skazany pod rządem wcześniej obowiązują-

jącej surowszej ustawy. Wprowadzone w art. 4 § 2-4 [k.k.] mechanizmy dostosowały polskie prawo do standardu wynikającego z art. 15 ust. 1 MPPOiP. Wymieniony przepis, a także art. 4 § 2 [k.k.] nie określają jednak zasady proporcjonalnego redukowania prawomocnie wymierzonej kary pozbawienia wolności w sposób podany w zażaleniu, a jedynie obniżenie wymierzonej kary do wysokości najsurowszej kary możliwej do orzeczenia na podstawie nowej ustawy. Powyższa zasada nie ma jednak zastosowania do sytuacji skarżącego, gdyż wymierzona mu kara pozbawienia wolności nie przekracza górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego w art. 280 § 2 [k.k.]”.

6. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego skarżący wystąpił o stwierdzenie, że art. 4 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553), w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396) jest niezgodny z art. 32 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie skarżącego „[s]koro sądy obu instancji stwierdziły, że kara pozbawienia wolności orzeczona wobec skarżącego wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w W. z dnia 3 stycznia 1995 r. (sygn. akt [...]) nie podlega złagodzeniu na podstawie art. 4 § 2 k.k. z tej przyczyny, że kara pozbawienia wolności w takiej samej wysokości może zostać orzeczona na podstawie Kodeksu karnego z 1997 r., to orzekły w oparciu o ten akt normatywny. (...) W Kodeksie karnym z 1997 r. taki czyn zabroniony, jak przypisany skarżącemu został stypizowany w art. 18 § 2 i 3, art. 19 § 1, art. 280 § 2 i art. 11 § 2 jako zagrożony karą w przedziale od 3 do 15 lat pozbawienia wolności. Pomimo wprowadzenia ustawy względniejszej, przewidującej łagodniejsze zagrożenie karą (w przedziale od ... do ...), skarżący nie skorzystał z tej ustawy, gdyż wymierzona mu kara pozbawienia wolności nie została złagodzona dla proporcjonalnego dostosowania jej wymiaru do zmienionego zakresu zagrożenia karą, przewidzianego w ustawie nowej, łagodniejszej. Niemożność skorzystania przez skarżącego z ustawy nowej, łagodniejszej, wynikała z zastosowania przez sądy normy art. 4 § 2 k.k.”.

Jako ostateczne orzeczenie w sprawie – w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji – zostało wskazane postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 9 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]), doręczone skarżącemu 13 grudnia 2019 r.

7. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 17 czerwca 2020 r. skarżący, na podstawie art. 61 ust. 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez doręczenie oryginału lub poświadczonej za zgodność z oryginałem kopii dokumentu wskazującego na datę doręczenia skarżącemu postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. z 9 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]) wraz z czterema kopiami.

Pismem z 23 czerwca 2020 r. (data nadania) skarżący odniósł się do zarządzenia sędziego Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu skardze konstytucyjnej dalszego biegu, gdy spełnia ona określone przez prawo wymagania oraz gdy nie zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

2. Skarga konstytucyjna została sporządzona i wniesiona przez adwokata, który do skargi załączył odpowiednie pełnomocnictwo. Został więc spełniony warunek, o którym mowa w art. 44 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p.TK.

3. Zgodnie z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK oraz orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile jest ona przewidziana czyli skorzystaniu z przysługujących skarżącemu zwyczajnych środków odwoławczych i uzyskaniu merytorycznego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji (por. postanowienia TK: z 25 lipca 2006 r., sygn. Ts 143/06, OTK ZU nr 1/B/2007, poz. 55, z 19 stycznia 2011 r., sygn. Ts 268/10, OTK ZU nr 3/B/2011, poz. 266). W rozpoznawanej skardze konstytucyjnej wniesiono zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w W. Wydział III Karny z 8 sierpnia 2019 r. (sygn. akt [...]). Zostało ono utrzymane w mocy postanowieniem Sądu Apelacyjnego w W. II Wydział Karny z 9 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]), które posiada walor prawomocności. Skarżący wyczerpał zatem przysługującą mu drogę prawną, o której stanowi art. 77 ust. 1 w związku z art. 53 ust. 2 pkt 2 u.o.t.p.TK.

4. Odpis postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. z 9 grudnia 2019 r. (sygn. akt [...]) doręczono skarżącemu 13 grudnia 2019 r., zaś skarga konstytucyjna została wniesiona do Trybunału Konstytucyjnego 11 marca 2020 r. (data nadania). Dochowany więc został trzy-miesięczny termin do wniesienia skargi konstytucyjnej, zastrzeżony w art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK.

5. Przedmiotem skargi konstytucyjnej jest art. 4 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553; obecnie: Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, ze zm.; dalej: k.k.), w brzmieniu nadanym mu przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 396; dalej: ustawa zmieniająca) we wskazanym w skardze konstytucyjnej zakresie.

Zgodnie z art. 1 pkt 1 ustawy zmieniającej w ustawie – Kodeks karny wprowadza się zmianę w art. 4 § 2, który otrzymuje brzmienie: „§ 2 Jeżeli według nowej ustawy za czyn objęty wyrokiem nie można orzec kary w wysokości kary orzeczonej, wymierzoną karę obniża się do wysokości najsurowszej kary możliwej do orzeczenia na podstawie nowej ustawy”.

Skarżący, zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK, określił kwestionowany przepis ustawy. Przedstawiony został stan faktyczny sprawy (art. 53 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK).

6. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, wzorcem kontroli konstytucyjności w trybie skargi nie może być każdy przepis Konstytucji, ale tylko ten, który normuje daną wolność lub prawo o charakterze podmiotowym. W związku z tym art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK zobowiązuje występującego ze skargą do wskazania, która jego konstytucyjna wolność lub które jego konstytucyjne prawo o charakterze podmiotowym, i w jaki sposób, zostały naruszone. Wypełniając powyższy obowiązek skarżący wskazał na naruszenie przysługującego mu podmiotowego prawa rangi konstytucyjnej w postaci prawa do sądu, o którym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji. W ocenie skarżącego kwestionowany w skardze konstytucyjnej przepis narusza przysługujące mu prawo do sądu poprzez brak możliwości rozpatrzenia sprawy. „Konstytucyjna treść normatywna pojęcia prawnego «rozpatrzenie sprawy», zamieszczonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, obejmuje rozstrzygnięcie o prawach lub obowiązkach podmiotu, na podstawie norm prawnych wynikających z przepisów prawnych. Kierowanie sprawy do sądu musi prowadzić do wymierzania sprawiedliwości, a więc do rozstrzygnięcia o prawach danego podmiotu. Do kategorii takich praw, o których rozstrzyga sąd sprawujący wymiar sprawiedliwości, należą nie tylko te, które są objęte bezpośrednio gwarancjami konstytucyjnymi, ale także wszelkie inne prawa, których istnienie wynika

z całokształtu obowiązujących regulacji prawa materialnego, niesprzecznych z przepisami Konstytucji” (wyrok TK z 27 maja 2008 r., sygn. SK 57/06, OTK ZU nr 4/A/2008, poz. 63).

Problematykę w zakresie naruszenia prawa do sądu skarżący połączył z art. 32 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 Konstytucji, które kształtują status prawny jednostki. Powiązał więc naruszenie prawa do sądu z naruszeniem zasady sprawiedliwości społecznej oraz zasady państwa prawnego, które zostały wywiedzione z art. 2 Konstytucji oraz zasady równości zawartej w art. 32 ust. 1 Konstytucji. Argumenty skargi zmierzają do wykazania, że wynikające z zakwestionowanego przepisu zasady stosowania ustawy karnej w stosunku do określonych sprawców zostały ukształtowane niesprawiedliwie i nie są oni traktowani równo.

Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego „równość (prawo do równego traktowania) funkcjonuje zawsze w pewnym kontekście sytuacyjnym, odniesiona musi być do zakazów lub nakazów albo nadania uprawnień określonym jednostkom (grupom jednostek) w porównaniu ze statusem innych jednostek (grup)” (postanowienie TK z 24 października 2001 r., sygn. SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225). W rozpoznawanej skardze skarżący stwierdził, że „art. 4 § 2 k.k. powoduje, że sprawcy takich samych czynów zabronionych, popełnionych w czasie obowiązywania tej samej ustawy (należy przyjąć, że jest to cecha istotna (relewantna), w ten sposób zostały określone podmioty znajdujące się w takiej samej lub podobnej sytuacji), są traktowani przez władze publiczne nierówno, bo ci sprawcy, wobec których karę orzeczono jeszcze w czasie obowiązywania ustawy surowszej nie mogą skorzystać z ustawy nowej, łagodniejszej, w takim zakresie, w jakim korzystają z niej ci sprawcy, wobec których kara jest orzekana w czasie obowiązywania takiej nowej, łagodniejszej ustawy. Takie same podmioty prawa o takich samych relewantnych cechach są traktowane nierówno”. Stwierdził również, że kara orzekana w warunkach art. 4 § 1 k.k. „jest miarkowana w przedziale zagrożenia karą (od ... do ...), przewidzianego ustawą łagodniejszą”. Natomiast art. 4 § 2 k.k. „nie przewiduje dostosowania kary orzeczonej w czasie obowiązywania ustawy wcześniejszej, surowszej do przedziału zagrożenia przewidzianego w ustawie nowej, łagodniejszej. (...) Ponadto sprawcy, wobec których na podstawie ustawy wcześniejszej orzeczono karę w wymiarze mieszczącym się w przedziale zagrożenia karą określonego w ustawie nowej, łagodniejszej, w ogóle nie mogą skorzystać z nowej ustawy (łagodniejszego zagrożenia karą w przedziale od ... do...), bo § 2 nie przewiduje proporcjonalnego dostosowania wszystkich kar orzeczonych w czasie obowiązywania ustawy surowszej”. Stosownie do podanego na wstępie stanowiska Trybunału Konstytucyjnego skarżący porównał sytuację prawną skazanych, określoną w zakwestionowanym w skardze przepisie, jak również zestawiał sytuację prawną sprawcy określoną w art. 4 § 1 k.k. z sytuacją takiego podmiotu uregulowaną w art. 4 § 2 k.k. Adresatem drugiego z nich był skarżący, zaś pierwszy z wymienionych przepisów jest kierowany do podmiotów znajdujących się w podobnej sytuacji prawnej. Dokonane przez skarżącego zestawienie dwóch przepisów było zasadne, ponieważ „nieodzowne jest uwzględnienie także norm podkonstytucyjnych regulujących status prawny innych jednostek (grup jednostek) oraz porównanie (zestawienie) norm, których adresatem jest skarżący i norm adresowanych przede wszystkim do osób znajdujących się w takiej samej lub podobnej co do istotnych elementów sytuacji. (...) art. 32 Konstytucji określa sytuację prawną jednostki «wspólnie» z inną normą, która wyznacza sytuację prawną innych podmiotów” (por. postanowienie TK o sygn. SK 10/01). Określone w skardze konstytucyjnej naruszenie zasady równego traktowania skarżący odniósł do art. 31 ust. 3 Konstytucji. Jego zdaniem przedstawione w skardze ograniczenie zasady równego traktowania, dotyczące sprawców czynów zabronionych, „nie jest konieczne dla ochrony dóbr, wolności i praw wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji”.

Wynikająca z art. 32 ust. 1 Konstytucji zasada równości, skierowana do „wszelkich organów władzy publicznej – zarówno do organów stosujących prawo jak i do organów

stanowiących prawo” (wyrok TK z 23 października 2001 r., sygn. K 22/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 215) została przez skarżącego połączona z dekodowaną z art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej, nakazującą równe traktowanie podmiotów prawa charakteryzujących się daną cechą istotną oraz zasadą państwa prawnego.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że skarżący wskazał, które przysługujące mu konstytucyjne prawo i w jaki sposób – jego zdaniem – zostało naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK) a także uzasadnił sformułowane w skardze zarzuty (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK). Wątpliwości co do jego poprawności, Trybunał – w ramach rozpoznawanej sprawy – postanowił rozstrzygnąć na korzyść skarżącego, pozostawiając je do rozpoznania na etapie kontroli merytorycznej, o czym w podobny sposób zdecydowano w postanowieniu TK z 5 grudnia 2018 r., sygn. Ts 66/18, OTK ZU B/2019, poz. 38. Należy zaznaczyć, że składu rozpoznającego sprawę *in merito* nie wiąże stanowisko zajęte w postanowieniu o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania merytorycznego, ponieważ Trybunał Konstytucyjny, w sprawach zainicjowanych skargą konstytucyjną, na każdym etapie postępowania bada, czy nie zachodzi któraś z ujemnych przesłanek procesowych (wyrok TK z 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51).

Biorąc powyższe pod uwagę Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 61 ust. 2 u.o.t.p.TK – postanowił, jak w sentencji.